

# 1. PSIHOLOGIA SOCIALĂ. DOMENIU. PROBLEMATICĂ

## 1.1. Delimitarea domeniului de cercetare al psihologiei sociale

Domeniul psihologiei este adesea definit ca „știința comportamentului uman, iar psihologia socială ca ramura care se ocupă de interacțiunea umană” (Gergen, 1973). Un obiectiv principal al științei este considerat stabilirea legilor generale prin observație sistematică. Pentru psihologul social, astfel de legi generale sunt dezvoltate pentru a descrie și explica interacțiunea socială. Această perspectivă tradițională asupra legii științifice este menționată în aproape toate tratatele fundamentale ale domeniului.

Psihologia socială reprezintă o ramură fundamentală a psihologiei, axată pe studierea modului în care gândurile, sentimentele și comportamentele indivizilor sunt influențate de prezența reală, imaginară sau implicită a altora (Allport, 1955). Aceasta explorează interacțiunile sociale, procesele grupurilor, influența socială, dinamica relațiilor interpersonale și formarea atitudinilor, printre altele.

Psihologia socială cunoaște mai multe definiții alternative, cele mai numeroase dar și cele mai influente fiind „studiul comportamentului individual în context social” (Gavriliuc, 2019, p.19). Această definiție a fost împărtășită și de alți autori români (Neculau, 2004; Iluț, 2000). Această definiție se încadrează într-o tradiție inaugurată în deceniul trei al secolului XX de Floyd Allport, fiind numită „psihologie socială psihologică” (Gavriliuc, 2019, p.20), în care rolul decisiv este jucat de *individul aflat în grup*, în jurul căruia se dezvoltă relațiile interpersonale și se păstrează contextul social. Acest curent dominant al disciplinei se confruntă cu *psihologia socială sociologică*, care este centrată pe grupuri și procese de grup.

### **Interacțiunile sociale**

Unul dintre domeniile centrale de cercetare în psihologia socială este studiul interacțiunilor sociale. Acest aspect include analiza modului în care indivizii comunică și se influențează reciproc în diferite contexte sociale. De exemplu, cercetările asupra comportamentului prosocial și comportamentului agresiv evidențiază cum normele sociale și dinamica grupurilor pot modela comportamentele individuale (Batson, 2011).

### **Procesele grupurilor**

Procesele grupurilor reprezintă un alt domeniu esențial de studiu. Aceasta include explorarea fenomenelor precum conformismul, obediența și deindividuirea, care explică modul în care indivizii se comportă în cadrul grupurilor și cum identitatea grupului poate influența percepțiile și acțiunile (Zimbardo, 2007). În plus, studiul dinamicii grupurilor se extinde la analiza conducerii, a conflictelor și a cooperării în diverse tipuri de grupuri sociale și organizaționale.

### **Influența socială**

Influența socială constituie un domeniu major de interes în psihologia socială, referindu-se la modul în care gândurile, sentimentele și comportamentele unei persoane pot fi modelate de ceilalți. Acest domeniu cuprinde cercetări asupra persuasiunii, marketingului, propagandei și schimbării atitudinilor (Cialdini, 2001). Prin studierea mecanismelor prin care indivizii sunt convinși sau influențați, psihologii sociali contribuie la înțelegerea și aplicarea unor strategii eficiente în diverse domenii, de la publicitate la politici publice.

### **Dinamica relațiilor interpersonale**

Studiul relațiilor interpersonale include examinarea atașamentului, prieteniei, atracției și iubirii, precum și a conflictelor și a violenței domestice. Teoria atașamentului, de exemplu, oferă o înțelegere profundă a modului în care relațiile de la începutul vieții influențează comportamentele și relațiile adulte (Bowlby, 1988).

Cercetările în acest domeniu abordează, de asemenea, aspecte legate de empatie, comunicare eficientă și gestionarea conflictelor în relațiile interpersonale.

### **Formarea atitudinilor**

Un alt domeniu important în psihologia socială este formarea și schimbarea atitudinilor. Aceasta include studierea componentelor cognitive, afective și comportamentale ale atitudinilor și modul în care acestea sunt formate și modificate în funcție de experiențele personale și influențele sociale (Ajzen, 1991). Înțelegerea modului în care atitudinile sunt formate și schimbate este esențială pentru intervențiile menite să promoveze comportamente sănătoase și să reducă prejudecățile.

Psihologia socială, prin intermediul diverselor sale domenii de cercetare, oferă perspective esențiale asupra modului în care indivizii interacționează cu și sunt influențați de mediul social. Studiile în aceste domenii contribuie la dezvoltarea teoretică și aplicativă, oferind soluții pentru probleme sociale complexe și îmbunătățirea calității vieții umane.

## **1.2. Scurt istoric al psihologiei sociale**

Reflecțiile despre om și societate se regăsesc în cele mai vechi scrieri din India și China (secolul al VI-lea, î.e.n.).

În antichitate, prin opera lui Platon (427-347 î.e.n) și Aristotel (384-322 î.e.n.) se pun bazele gândirii filosofice și științifice europene. Astfel, în *Republica* lui Platon sunt analizate relațiile existente între individ și societate; în dialogurile *Banchetul*, *Fedon*, *Statul*, *Sofistul* există numeroase observații fundamentale despre om și lumea omului, lui Aristotel aparținându-i definiția omului ca „ființă socială”.

În conturarea istoriei psihologiei sociale, vom urma o evoluție similară cu cea ontogenetică, adăugând la reperatele deja menționate și alte momente semnificative ale dezvoltării acestei discipline. Aceste momente importante pot descrie adecvat schimbările care au avut loc,

pornind de la observația că, în prezent, ne aflăm într-o perioadă de maturizare completă a reflecției și cercetării psihosociologice.

Copilăria psihologiei sociale reunește contribuțiile inițiatorilor psihologiei colective, lingviștii și filosofii germani H. Steinthal și M. Lazarus, care în anul 1860 au pus bazele unui amplu proiect de studiere a psihologiei popoarelor, prin care studiau sufletul poporului, ipostaziat în fiecare limbă, mituri, obiceiuri, tradiții. Direcția de studiu urma să cunoască un destin remarcabil pe filiera germană, în special datorită contribuției lui W. Wundt – întemeietorul primului laborator de psihologie experimentală la Leipzig, în 1879. Acesta, între anii 1900-1920 a publicat zece volume, impresionante prin vastul material pe care îl reuneau, de *Psihologie a popoarelor* și a inaugurat o tradiție culturologică importantă în câmpul psihologiei sociale – *etnopsihologia*.

Există mai multe periodizări întrebuințate pentru prezentarea acestei evoluții. Chelcea (2008b, p. 35-43) propune următoarea succesiune:

- *Preistoria psihologiei sociale* (sec. al VI-lea, i.Hr – sec. al XIX-lea);

- *Perioada fondatorilor* (1880-1934) – menționând cele două repere experimentale ce vor anticipa viitoarele cercetări psihosociologice sistematice. Putem aminti aici experimentul agronomului francez Max Ringelmann, care în 1880 a observat cum performanța individuală de grup se diminuează, descriind fenomenul nimit mai târziu *lenea socială*. Mai târziu, Norman Triplett (1989), a publicat un studiu ce pune în evidență fenomenul contrar, al activării performanței în condiție de grup numit *facilitare socială*;

- *Perioada clasică* (1935-1960). Inițial, psihologiei sociale îi lipsea o identitate clar definită. Întrebări esențiale privind natura și domeniul său au fost abordate de cercetători precum Muzafer Sherif, care în 1936 a publicat un studiu seminal despre influența socială (Sherif, 1936). Cercetarea sa asupra efectului autocinetic a demonstrat modul în care influența socială poate conduce la o percepție comună

într-o situație ambiguă, evidențiind posibilitatea studierii riguroase și științifice a comportamentului uman complex. Această perioadă este marcată, mai ales în partea de început, de apariția unui manual sintetic de referință, editat în două volume de C. Murchinson (1935). Este perioada instituționalizării psihologiei sociale, a recunoașterii rolului său social dar și afirmării celor două zonetematice dominante pentru anii următori: *cogniția socială*, inaugurată în studiile lui F. Heider (1936, 1958) în care vorbește de teoria atribuirii și *influența socială* când M. Sherif (1936) a făcut primele studii asupra normalizării. Studiul asupra atitudinilor și schimbării lor cunoaște o revigorare în special prin intermediul cercetărilor profesorului de la Yale, C. Hovland, privitoare la persuasiune (Hovland et al., 1953);

- *Perioada modernă* (1961-1989) este caracterizată de expansiune tematică și de confruntarea cu primele crize epistemologice și etice majore (în special deontologice).

- *Perioada contemporană* (1989-prezent - deschie o era a pluralismului (Chelcea, 2008b, p. 43-44), în care nu se mai urmărește aproape exclusiv „ce gândesc oamenii” – perspectiva cognitivistă -, ci și ce simt, ce așteptări au semenii noștri în contextul unei lumi tot mai dinamice, cu un ritm al schimbărilor tot mai accelerat.

**Perioada clasică a psihosociologiei (1935-1960)** cunoaște două etape (Chelcea, 2008, p. 46): una ascendentă (până la cel de-al doilea Război Mondial), alta descendentă (după instaurarea comunismului, până în 1965).

În prima etapă se constată o sincronizare a temelor pe plan național și internațional, în timp ce în cea de-a doua etapă, psihologia împărtășește soarta sociologiei, fiind considerată „știință burgheză” și expulzată din cetatea academică. Dovadă a sincronizării sunt lucrările *Psihologia reclamei* de Dimitrie Todoran (1935), *Opinia publică: analiza condițiilor și a efectelor ei* de Constantin Sudețeanu (1935), *Atitudinile sociale, cu privire specială la români* de Anatole Chircev